

СЕКЦІЯ 2 ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2023-48-6

УДК 331.5

Петренко В.С.

*доктор економічних наук, доцент,
завідувачка кафедри фінансів, обліку та підприємництва
Херсонського державного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8336-7665>
E-mail: petrenkovika1986@gmail.com*

Мельникова К.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, обліку та підприємництва
Херсонського державного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6415-5667>
E-mail: emelnikova1984@gmail.com*

Петренко Д.О.

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Херсонського державного університету
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-8548-387X>
E-mail: daanapetrenko@gmail.com*

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ВОЄННОГО СТАНУ НА РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ

Дана стаття присвячена комплексному дослідженню динаміки основних показників ринку праці в контексті воєнного стану. У статті здійснений загальний аналіз наслідків та викликів, які виникають на ринку праці в воєних умовах; наведені основні показники ринку праці; аналіз динаміки зміни рівня заробітної плати за різними сферами діяльності; розкрито навантаженість на одну вакансію залежно від категорії професій, окрема увага приділяється розподілу безробітних за статтю та навантаженості на одну вакансію залежно від категорії професій. Це допомагає визначити рівень конкуренції на ринку праці та його ефективність у забезпеченні зайнятості. Крім того, дослідження зосереджується на змінах у структурі працівників та особлива увага приділяється аналізу рівня заробітної плати з урахуванням податків, зборів та інфляції в різних сферах.

Ключові слова: ринок праці, зайнятість, безробіття, міграція, воєний стан.

Petrenko Viktoriia, Melnykova Kateryna, Petrenko Daiana. ANALYSIS OF THE IMPACT OF MARTIAL LAW ON THE LABOUR MARKET OF UKRAINE

This article is devoted to a comprehensive study of the dynamics of the main labour market indicators in the context of martial law. Its purpose is to clarify the consequences and challenges arising in the labour market in the context of armed conflict. The article provides a general analysis of the impact of martial law on the labour market, including its key indicators. It provides a detailed overview of the dynamics of changes in employment, unemployment and the economically active population. It also analyses the level of wages in various areas of activity, taking into account taxes, fees and inflation. This allows you to identify the impact of economic factors on the real cost of labour and the dynamics of changes in wages. Particular attention is paid to the distribution of the unemployed by gender and the workload per vacancy, depending on the category of occupation. This helps to determine the level of competition in the labour market and its effectiveness in providing employment. The article also draws attention to the changes in the structure of employees that occur under martial law. It analyses changes in the distribution of employees by industry and occupation, which may indicate a reorientation of the economy under the influence of martial law. The results of the study are based on a thorough analysis of statistical data and research conducted in Ukraine. They provide an objective picture of the impact of martial law on the labour market. The studies also point to changes in the structure of the workforce, where martial law leads to a reorientation of the economy and a shift in the distribution of workers by industry and profession. This puts additional pressure on the labour market in certain regions and industries. An analysis of the level of wages, taking into account taxes, fees and inflation, indicates a difficult economic situation arising from martial law. This can lead to a decrease in the real value of labour and a deterioration in the social situation of employees. The conclusions of the article show that martial law has a significant impact on the labour

market of Ukraine. According to the analysis, the unemployment rate has increased significantly as a result of the full-scale military conflict. However, due to the high level of migration and mobilisation, unemployment was slightly reduced and levelled out.

Keywords: labour market, employment, unemployment, migration, martial law.

Постановка проблеми. Умови військового стану, які ми спостерігаємо в даний час в Україні, призводять до значного зниження економічної активності, відток інвестицій, трудових ресурсів, збільшення ризиків, як для працівників так і для підприємств. Це призводить до зниження попиту на працю та скорочення робочих місць. Та через значні міграційні процеси, виїзд людей із небезпечних територій та скупчення в безпечніших зонах – створюється додатковий тиск на ринок праці в окремих регіонах та галузях. Тому дане дослідження є критичним для розуміння впливу воєнного стану на економіку та ринок праці України в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковими дослідженнями ринку праці в Україні займаються численні вчені, серед яких видатні вітчизняні науки, такі як Васильців Т.Г., Калина А.В., Кваша О.С., Левицька О.О., Марчук О.Г., Чернявська О.В., Юрчик І.Б. та інші. Вони присвятили свої дослідження різним аспектам ринку праці, включаючи тенденції, проблеми безробіття, нерівності та взаємодію між освітою та працевлаштуванням.

Проте, в умовах воєнного стану ринок праці набуває зовсім нових особливостей, які привертають увагу вчених. Серед таких дослідників можна виділити Азьмук Н.А., Костенко Ю.О., Короленко О.Б., Любомудрова Н.П., Мантур-Чубата О.С., Маркевич К., Новак І.М., Піщуліна О. та інших. Вони приступили до вивчення впливу воєнного стану на ринок праці, аналізуючи його нові риси, виклики та можливості дослідження.

Мета статті. Стаття спрямована на аналіз динаміки основних показників ринку праці, виявлення основних наслідків і викликів, які виявляють у зв'язку з воєнним станом.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. За даними НБУ, внаслідок повномасштабного військового вторгнення Російської Федерації, рівень безробіття в Україні досяг рекордних 35% [1]. Проте завдяки значному відтоку українців за кордон та активній мобілізації національних ресурсів, рівень безробіття було частково стримано та згладжено. Національний банк відзначає, що без цих двох факторів ситуація на ринку праці стала б значно гіршою.

Військове вторгнення та конфлікт призвели до серйозних руйнувань на ринку праці. Високий рівень безробіття про значну втрату робочих місць та зниження економічної активності. Однак, важливо відзначити, що міграційні процеси вплинули на загальну динаміку безробіття, оскільки частина населення змушена була шукати працю за кордоном, що допомогло трохи зменшити тиск на внутрішній ринок праці.

Зазначені фактори, а саме міграція та мобільність, змінили важливу роль у зміцненні наслідків конфлікту на ринку праці. Відтік робочої сили за кордоном допоміг зберегти робочі місця для тих, хто залишився в країні, та забезпечити певний баланс у працевлаштуванні. Мобілізація національних ресурсів, включаючи перекваліфікацію та розподіл праці, також сприяла зниженню безробіття та забезпечила певну стабільність на ринку праці.

З часів проголошення незалежності України економічна система пройшла шлях від командно-адміністративної економіки до початків становлення ринкової. Український ринок праці характеризується процесом становлення та проведенням масштабних реформувальних заходів. За даними Державної служби статистики України, 2005–2021 роки (рис. 1) характеризувалися зростанням рівня зайнятості та зменшенням рівня безробіття.

За наданими даними, кількість зайнятого населення зменшилась з 30710,9 тис. чол. у 2005 році до 20409,3 тис. чол. у 2022 році, що свідчить про скорочення робочих місць. Водночас, кількість безробітного населення зростала, досягнувши 14489,4 тис. чол. у 2022 році. Це свідчить про значне збільшення безробіття під впливом воєнного стану, що має негативний вплив на економіку країни, оскільки зменшення зайнятості та зростання безробіття призводять до зниження споживчого попиту, втрати виробничого потенціалу та відтоку кваліфікованої робочої сили. Крім того, зменшення економічно активного населення також обмежує можливості для економічного зростання та розвитку.

Динаміка цих показників з початку військового вторгнення РФ на сході у 2014 році значно змінилася. Відсоток економічно-активного населення зменшився, кількість

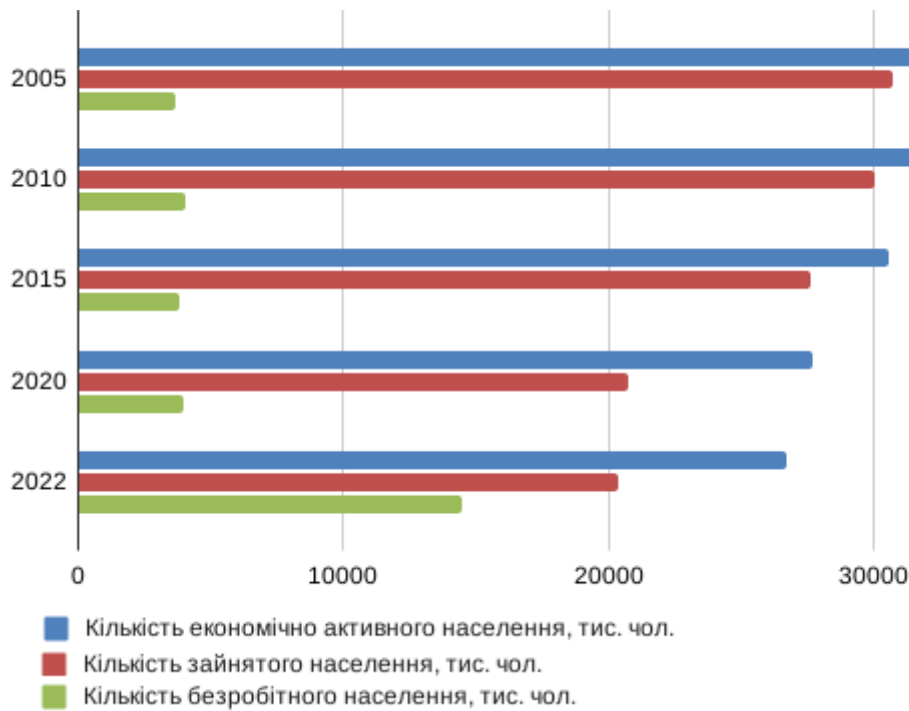

Рис. 1. Основні показники ринку праці за 2005 та 2022 роки, тис осіб

зайнятого населення зменшилася, відсоток безробіття значно зріс. Зазначені дані свідчать про значний вплив повномасштабних воєнних дій на ринок праці України. Для покращення ситуації необхідні стабілізація політичної та економічної ситуації, розвиток програм інвестицій та стимулювання підприємництва, а також підтримка соціального захисту безробітних та пошук нових можливостей для зайнятості.

Війна має значний вплив як на кількість населення України, так і на ринок праці. За даними ООН, лише на 23.08.2022 року з України виїхало 6,9 млн українців [2]. На 6 квітня 2022 року близько 7,7 млн українців отримали статус внутрішньо переміщених осіб. За припущеннями аналітиків на 1 січня 2022 року населення України складає 28-34 млн українців [3].

За офіційними даними ДСС, кількість зареєстрованих безробітних на кінець 2021 року складала 295 тис. осіб. Кількість безробітного населення складала 1709,5 тис. осіб, а рівень безробіття визначений на рівні 10,3% [1].

За даними Національного Банку України, середній рівень безробіття на 2022 рік складає 25,8% [4]. Тобто рівень безробіття зріс на 15,5% у порівнянні з показником за попередній рік, збільшився більше ніж у два рази. Це дає умови до висновку, що кількість безробітних в Україні може досягати показника в 3 млн. осіб.

Натомість офіційно зареєстровано у Державній службі зайнятості станом на січень-березень 2023 року 269186 осіб, 226820 осіб з яких раніше були працевлаштовані [5].

Інформацію про рівень безробіття на кінець 2023 року надала також перший віце-прем'єр міністр економіки Юлія Свириденко: «Рівень безробіття в Україні НБУ визначив на рівні 30%, а це означає, що 4,7 млн українців знаходяться у пошуку роботи» [1].

За даними ДСЗ України, за січень-березень 2023 року було подано 93 тис. вакансій. А вже станом на квітень 2023 року було заявлено лише 34 тис. вакансій. Згідно з представленою статистикою більшість вакансій поділено за такими видами економічної діяльності: переробна промисловість, гуртова та роздрібна торгівля, сільське господарство, сфера охорони здоров'я, освіта.

У середньому на 1 квітня 2023 року навантаженість на одну вакансію складала 4 особи. Зокрема, на працівників сільського господарства – 8 осіб, службовців та керівників – 6 осіб, представників найпростіших професій – 6 осіб.

Отже, найбільша потреба є на технічних працівників, що мають кваліфікацію у роботі з інструментом, також роботодавці мають попит на робітників, що обслуговують обладнання та машини, працівників у сфері торгівлі й послуг. Також на ринку праці є попит на некваліфікованих пра-

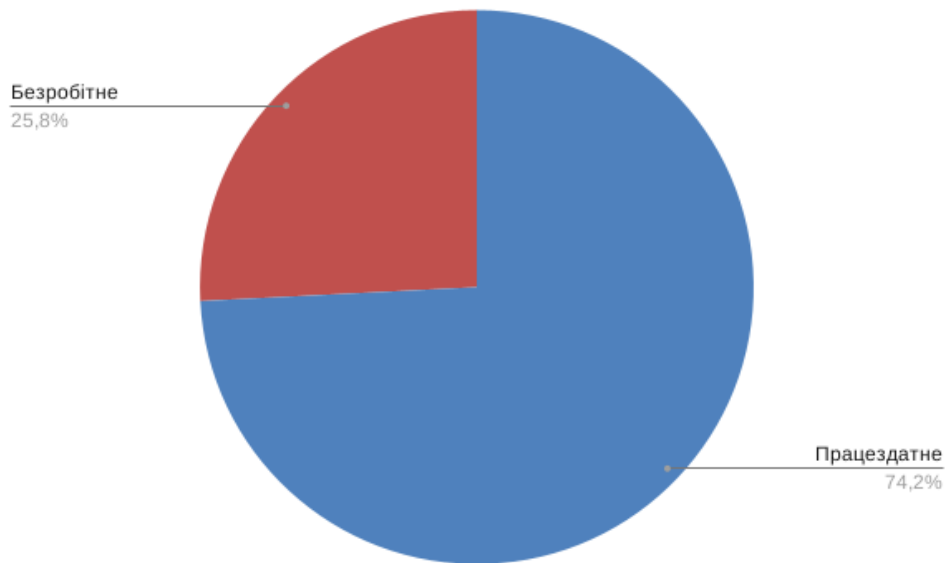

Рис. 2. Рівень безробіття в Україні в 2022 році

цівників та фахівців. Натомість найбільше претендують на вакансії пов'язані із сільським господарством, керівничі посади, вакансії продавців а також представників найпростіших професій.

За статтю теж існує певний дисбаланс. Чоловіків, що шукають роботу та зареєстровані у службі зайнятості вдвічі менше ніж жінок, що пояснюється кількістю чоловіків, що беруть участь в бойових діях (рис. 3).

У період січень-березень цього року державною службою зайнятості було працевлаштовано 7283 чоловіків. Що у відсотковому виразі складає 9,07% від загального числа безробітних. Переважно у такі сфери діяльності: сільське господарство, роздрібна торгівля, оборона. У цей самий період працевлаштовано 15903 жінки, що у відсотковому вираженні складає 8,42%. Найбільше у такі сфери: роздрібна торгівля, сільське

господарство, державне управління, діяльність лікарняних закладів, освіта [6, с. 84].

Економічна ситуація в Україні на початок війни була катастрофічною. Про це говорять дані, щодо масового виїзду працевдатного населення за кордон, окупації територій, закриття багатьох підприємств чи зменшення їх потужностей. На той момент уряд прийняв рішення про «Податкові канікули», виплати постраждалим та вимушеним переселенцям, вводив субсидії для бізнесу. Було також організовану допомогу по перевезенню бізнесу в більш безпечні регіони України.

За даними НБУ та онлайн-опитування (877 респондентів), проведеного Advanter Group від червня 2022 року, в Україні штат працівників малого та середнього бізнесу скоротився на 1,07 млн працівників.

Отже, за результатами даного опитування лише третина працівників зоста-

Таблиця 1

Навантаженість на одну вакансію за категоріями професій (середній показник на 1 квітня 2023 року), %

Професійна група	Професії	Відсоток, %
Кваліфіковані робітники з інструментом	Слюсар, пекар, швачка, електрик, сантехнік	21
Робітники з обслуговування та експлуатації устаткування та машин	Водій, тракторист, токар, оператор заправних станцій, машиніст кранів тощо	16
Професіонали	Вчитель, економіст, вихователь, психолог тощо	15
Працівники сфери торгівлі та послуг	Кухар, консультант, продавець, перукар, охоронець, офіціант, соц. робітник	13
Некваліфіковані працівники	Підсобний робітник, дворник, прибиральник, сторож	11
Фахівці	Медична сестра, бухгалтер, електрик, помічник вчителя тощо	10

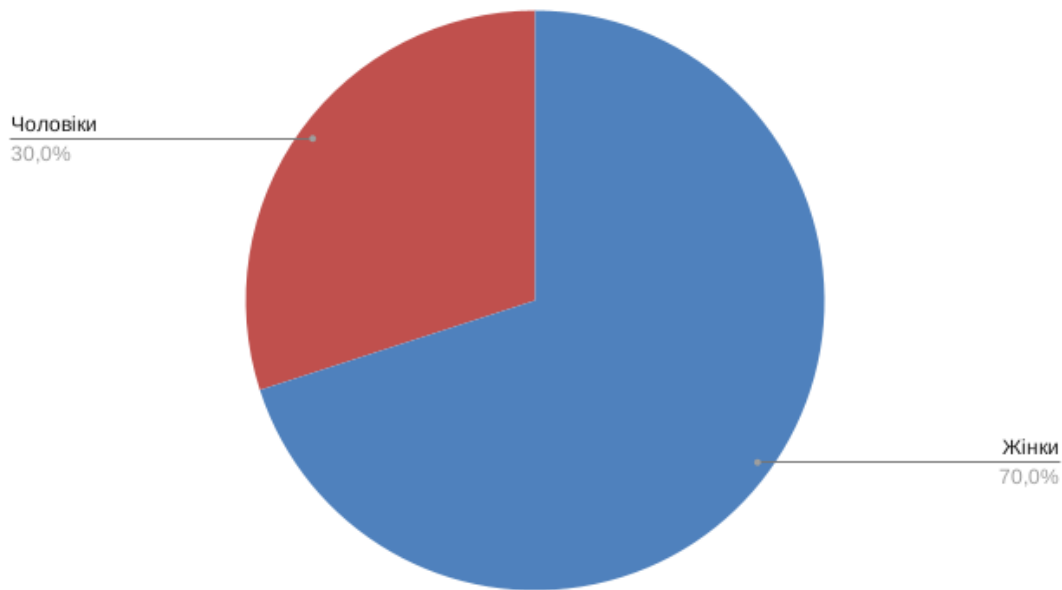

Рис. 3. Розподіл безробітних за статтю (тис. осіб)

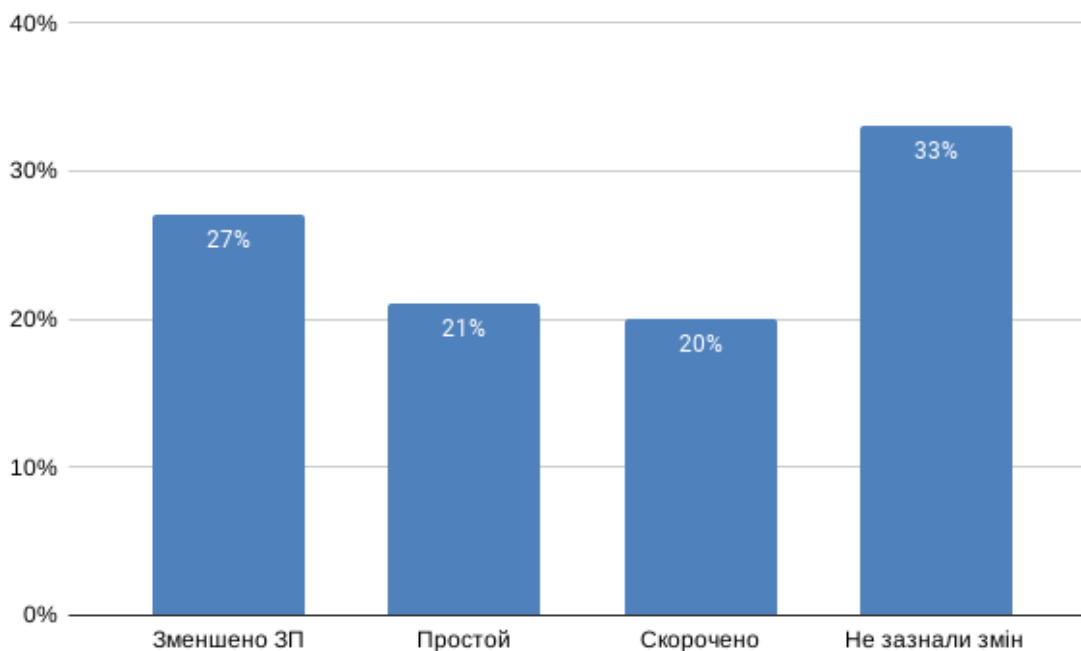

Рис. 4. Зміни у структурі працівників

лася працювати при тому ж рівні доходу, 27% працівників було скорочено виплати заробітної плати, 20% пішли у вимушену відпустку, та 20% було звільнено. Ця статистика формує уявлення про реальний стан ринку праці та критичне його положення.

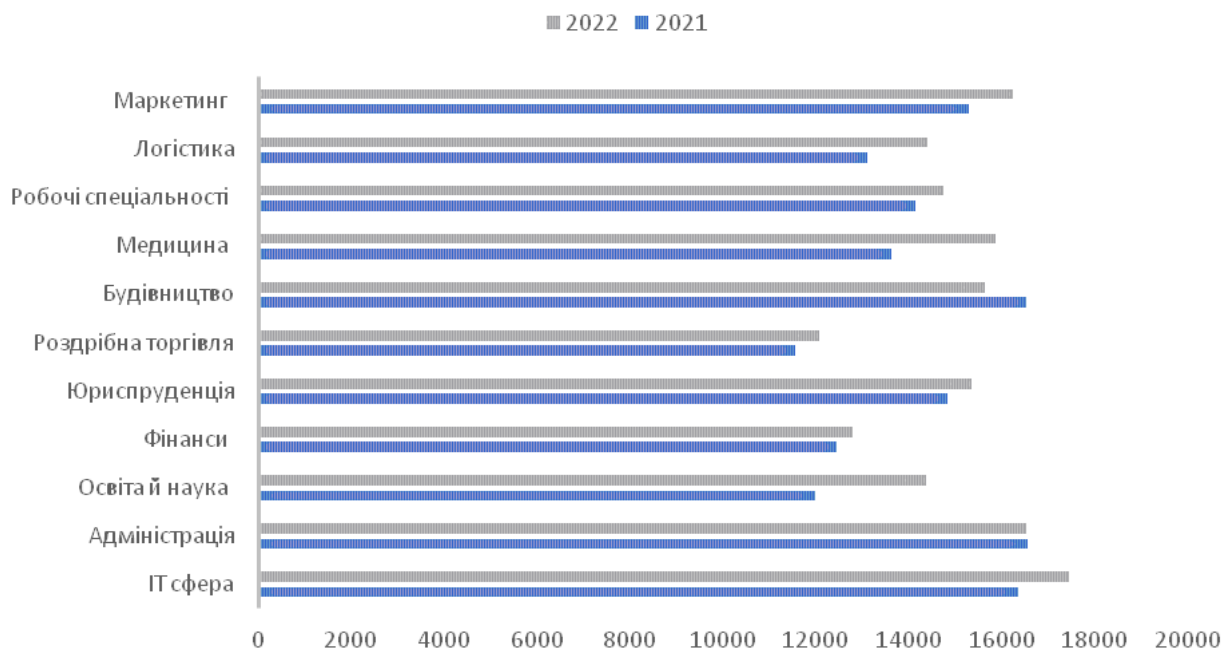
Для підрахунку зміни рівня доходу громадян необхідно проаналізувати середню заробітну плату та її динаміку за воєнний та довоєнний період, рівень мінімальної заробітної плати, а також зміну реальної

заробітної плати під впливом інфляційних чинників [7, с. 1075]. У 2021 році рівень мінімальної оплати праці було визначено на рівні 6500 грн, а у 2023 – 6700 грн.

Індекс інфляції в Україні за даними НБУ на 2021 рік склав 110%, на 2022 показник зріс до 126,6%. За прогнозами рівень інфляції у цьому році знизиться до 14,8%.

Наведені дані свідчать, що розмір середньої заробітної плати зріс майже в кожній з наведених сфер діяльності (рис. 5). Розмір залишився майже на тому рівні

Рис. 5. Динаміка зміни рівня заробітної плати на кінець 2021 та 2022 р. за сферами діяльності

Джерело: [8]

для адміністрації та управлінців середньої ланки, та зменшився для будівельників. Зросла середня оплата праці для працівників освіти, працівників логістичної сфери, медиків та айтішників. Проте, такі розміри заробітної плати є лише номінальним показником та не показують реальну величину зміни.

Реальна заробітна плата – номінальна заробітна плата за вирахування усіх податків та зборів, що скоригована (поділена) на індекс споживчих цін [9, с. 206]. Вказані розміри виплат йдуть без урахування податків та зборів, тому виплата «на руки» значно нижча. З номінальної ЗП відраховують ВЗ (1,5%) та ПДФО (18%). Тобто номінальний показник за рік зріс на 1099 грн, натомість реальний показник скоротився на 1008 грн. Це говорить про те, що зростання цін значно вище за зростання зарплати. Працівник у 2021 р. при меншому номінальному показнику міг купити продуктів на 1000 грн. більше ніж на сьогоднішній день.

Дані про відношення реальної та номінальної заробітної плати наведено в таблиці 2.

З огляду на наведені розрахунки реальна зарплата підвищилася лише в двох з наведених сфер, натомість підвищення номінальної виплати спостерігалось у більшості професій. Людина працююча в сфері освіти й науки може купити на 413 грн.

більше ніж у минулому році, хоча номінально був зріст на 2389 грн. Працівник сфери охорони здоров'я зможе купити на 176 грн. більше, хоча виплата бруто зросла на 2256 грн.

Рівень податків та зборів, що відраховуються з заробітної плати громадян не змінюється за рік, тобто можна зробити висновок, що на таке коливання між реальною та нетто виплатою за рік впливають інфляційні чинники. Варто зазначити, що підвищення заробітної плати не встигає за зміною споживчих цін, купівельна спроможність грошей в Україні значно нижча ніж у довоєнний період.

Отже, на даний момент не має можливості точно проаналізувати який саме вплив має війна на ринок робочої сили. Під час воєнного стану Державна служба статистики України не може збирати та аналізувати деякі дані, зокрема й про динаміку трудових ресурсів, тому для аналізу було досліджено статистичну інформацію ДСЗ України та сайтів пошуку роботи. Можна визначити, що ринок праці потребує відновлення та реформування, а в післявоєнний період появу нових вакансій та професій. Працедавці мають орієнтуватися на те, що після війни багато ветеранів буде шукати роботу. Держава має створити належні умови для пошуку та надання праці.

Таблиця 2
Аналіз рівня заробітної плати в різних сферах з урахуванням податків, зборів та інфляції, грн

Сфера діяльн.	2021 рік				2022 рік				Відхилення		
	Заробінна плата		Реальна		Заробінна плата		Реальна		Нарахована	Номінальна	Реальна
	Нарахована	Номінальна	Нарахована	Номінальна	Нарахована	Номінальна	Нарахована	Номінальна			
Адміністрація	16564	13334	12122	16531	13307	10561	-33	-27	-1560		
Освіта	11983	9646	8769	14372	11569	9182	2389	1923	413		
Фінанси	12448	10021	9110	12787	10294	8169	339	273	-940		
Юриспруденція	14822	11932	10847	15343	12351	9802	521	419	-1045		
Торгівля	11543	9292	8447	12059	9707	7704	516	415	-743		
Будівництво	16512	13292	12084	15647	12596	9997	-865	-696	-2087		
Медицина	13615	10960	9964	15871	12776	10140	2256	1816	176		
Робочі спец.	14127	11372	10338	14755	11878	9427	628	506	-912		
Логістика	13103	10548	9589	14385	11580	9190	1282	1032	-399		
Маркетинг	15297	12314	11195	16225	13061	10366	928	747	-829		

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 05.05.2023).
2. Ukraine refugee situation. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення: 04.05.2023).
3. Пищуліна О., Макаревич К. Ринок праці в умовах війни: основні тенденції та напрями стабілізації. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPIS-PISHULINA-2.pdf> (дата звернення: 25.05.2023).
4. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/> (дата звернення: 24.05.2023).
5. Державний центр зайнятості URL: <https://www.dcz.gov.ua/> (дата звернення: 02.05.2023).
6. Мантур-Чубата О.С., Ваганова Л.В., Ринок праці України в умовах воєнного стану. *Економіка і регіон*. 2022. № 2(85). С. 81–87 DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2022.2\(85\).2636](https://doi.org/10.26906/EiR.2022.2(85).2636)
7. Кваша О.С. Ринок праці в Україні: аналіз сучасного стану та перспективи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 22. С. 1074–1079.
8. Державна служба статистики України URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 03.05.2023).
9. Новак І.М. Захист зайнятості в умовах воєнного стану. *Вісник економічної науки України*. 2022. № 1. С. 205–208. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).205-208](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).205-208)

REFERENCES:

1. National Bank of Ukraine. Available at: <https://bank.gov.ua/> (accessed 05 May 2023).
2. Ukraine refugee situation. Available at: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (accessed 04 May 2023).
3. Pyshchulina O. & Makarevych K. (2022) Rynok pratsi v umovakh viyny: osnovni tendentsiyi ta napryamy stabilizatsiyi [The labour market in war: main trends and directions of stabilisation]. Available at: <https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPIS-PISHULINA-2.pdf> (accessed 25 May 2023).
4. Ministry of Finance. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/> (accessed 24 May 2023).
5. State Employment Centre. Available at: <https://www.dcz.gov.ua/> (accessed 02 May 2023).
6. Mantur-Chubata O.S., Vahanova L.V. (2022) Rynok pratsi Ukrainy v umovakh voyennoho stanu [Labour market of Ukraine under martial law]. *Economy and Region*, vol. 2, no. 85, pp. 81–87. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2022.2\(85\).2636](https://doi.org/10.26906/EiR.2022.2(85).2636)
7. Kvasha O.S. (2018) Rynok pratsi v Ukraini: analiz suchasnoho stanu ta perspektyvy [Labour market in Ukraine: analysis of the current state and prospects]. *Global and National Problems of the Economy*, vol. 22, pp. 1074–1079.
8. State Statistics Service of Ukraine. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 03 May 2023).
9. Novak I.M. (2022) Zakhyst zaunyatosti v umovakh voyennoho stanu [Protection of employment under martial law]. *Bulletin of Economic Science of Ukraine*, no. 1, pp. 205–208. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).205-208](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).205-208)

Стаття надійшла до редакції 29.05.2023.
The article was received 29 May 2023.